

Hildebrand Veckinchusen te Brugge : de activiteit van een Hanzeatisch koopman in de eerste decennia van de vijftiende eeuw

J. Mertens °

Geschiedenis wordt gemaakt door mensen. De hele complexe en bloeiende middeleeuwse handel tussen het "Venetië van het noorden" en de Duitse hanzesteden was slechts mogelijk door het handelen en streven van tientallen, honderden, duizenden individuen, die met verscheiden inbreng en wisselend succes hun werk deden als schipper, makelaar, matroos, sjouwer, boekhouder, wisselaar, bankier en vele andere meer. De geschiedenis van de meeste van die personen is ons niet dan bij uitzondering bekend. Eén van die uitzonderingen is Hildebrand Veckinchusen, van wie, wellicht door toeval, zowel (handels)correspondentie als handelsboeken bewaard zijn.

In de vijftiende eeuw bleef Brugge nog steeds de meest betekenisvolle handelsplaats in de Nederlanden en het hanzeatische koopmanshuis Veckinchusen¹ had er één van zijn leden, Hildebrand, als permanent vertegenwoordiger.

In vele opzichten is de familie Veckinchusen en haar activiteiten representatief voor wat meerdere families uit het Oostzeegebied deden : via Brugge zwermden zij uit het Balticum en Pruisen naar Lübeck uit, waar sommige leden van de familie actief aan het handels- en politieke leven deelnamen. Daarbij treedt vaak een soort taakverdeling op tussen verschillende leden van dezelfde familie, waarbij de enen actief zijn in Brugge, de anderen te Lübeck en nog anderen in het Baltisch-Pruisische thuisland².

De familie Veckinchusen stamde wellicht uit Westfalen, maar ging zich omstreeks 1340 vestigen in Estland. In de loop van de 14de eeuw zijn leden van de familie raadslid en burgemeester in Reval (Tallinn) en in Riga (in Letland)³. Vermoedelijk werd Hildebrand Veckinchusen geboren omstreeks 1370. Van 1395 tot 1398 was hij als han-

° Ere-departementshoofd Rijksarchief, L. Spilliaertstraat 35, 8400 Oostende.

1 PH. DOLLINGER, *La Hanse (XII-XVIIe siècles)*. Paris, Aubier, 1964, p. 215 wijst op de zeer omvangrijke handelsdocumentatie door het handelshuis Veckinchusen nagelaten.

2 Over dit fenomeen hield Georg Asmussen een uiteenzetting "Analogien zu der Familie Veckinchusen un zu ihrem Handel im 14. Jahrhundert" tijdens het colloquium "Hansekaufleute in Brügge" gehouden te Brugge van 25 tot 28 april 1996. Met dank aan collega A. Vandewalle die mijn aandacht hierop vestigde en mij eveneens de samenvatting van de lezing bezorgde.

3 S. ABRAHAM-THISSE, "La correspondance d'un marchand hanséatique au XVe siècle : Hildebrand Veckinchusen", *Le Marchand au Moyen Age*. Actes du 19e Congrès

delaar actief te Brugge. Hij was er blijkbaar een gezien persoon binnen de Hanzeatische instellingen en vertegenwoordigde tijdens die jaren tot twee maal toe als "alderman" de Estlandse groep binnen het Hanzeatische handelskantoor. Zo ondertekende hij in 1393 mede een stuk omtrent de ijking van de door de Hanzeaten gebruikte gewichten, die te Brugge in het Karmelietenklooster bewaard werden⁴. Eerst was Hildebrand gehuwd met de zuster van een Dortmundse burgemeester. Later, na zijn terugkeer naar Riga in 1398, huwde hij als weduwnaar met Margareta, de dochter van koopman Engelbrecht Witte. In onmin geraakt met zijn schoonvader, verhuisde hij in 1399 naar Lübeck, waar hij het poorterschap van de stad verwierf. In het najaar van 1401 koos Hildebrand, aangetrokken door de vele mogelijkheden geboden door de middeleeuwse wereldmarkt, Brugge als nieuwe verblijfplaats. Hij bewoonde er in 1402 een volledig huis, dat hij huurde aan 4 pond groten, halfjaarlijks te betalen. Hij beschikte in dit huis over kantoor, woonst en goederenkelder⁵.

Hij zou te Brugge meer dan 20 jaar als handelaar werkzaam blijven. In 1425 keerde hij terug naar Lübeck. Hij zou er in juli 1426 overleden zijn⁶. Het is niet bekend hoe zijn bedrijfsarchief in Reval beland is⁷.

Hildebrand Veckinchusen had goede relaties met de kartuizers. Zo werd hij in 1406 samen met zijn vrouw Margareta in de gebedsgemeenschap van de Gentse kartuizers opgenomen⁸ en deed hij per testament een schenking aan hetzelfde klooster. Misschien is het feit dat zijn broer Ludwig geestelijke was hieraan niet vreemd⁹.

de la Société des Historiens Médiévistes de l'Enseignement Supérieur (Reims 1988), C.I.D., 1992, p. 122-123.

4 uit : *Hansisches Urkundenbuch. Fünfter Band, 1392 bis 1414*, bearbeitet von Karl KUNZE. Leipzig, 1899, p. 62 - analyse 111 - Aufzeichnung über die amtliche Prüfung der im Refektorium des Karmeliterkloster aufbewahrten Gewichte des deutschen Kaufmanns zu Brügge - 1393 Aug. 24 : Hildebrand Veckinchusen tekent als één van de zes "alderlude".

5 W. STIEDA, *Hildebrand Veckinchusen. Briefwechsel eines deutschen Kaufmanns im 15. Jahrhundert*. Leipzig, 1921, p. XXV "Er bewohnt ein ganzes Haus, das er im Jahre 1402 von einem Bürger Brügges zunächst auf 5 Jahre gegen einen Mietzins von 4 Pfund Groten, halbjährlich zu zahlen, mietet. In ihm hat er sein Kontor, seine Wohnkammern und seinen Warenkeller".

6 PH. DOLLINGER, *La Hanse ...*, p. 216.

7 M.P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher des hansischen Kaufmannes Veckinchusen*. Berlin, Akademie-Verlag, 1973 (Forschungen zur mittelalterlichen Geschichte, Band 19), p. XXII.

8 uit : *Hansisches Urkundenbuch. Fünfter Band 1392 bis 1414*, bearbeitet von Karl KUNZE. Leipzig, 1899, p. 384 - noot 3 : 1406 Febr. 25 werden Hildebr. Vockinchusen und seine Ehefrau Margaretha vom Convent des Karthäuserklosters zu Gent in seine Gebetsgemeinschaft aufgenommen. [Or. im StA Reval]

9 W. STIEDA, *Hildebrand Veckinchusen ...*, p.XII Hildebrands broer Ludwig V. was geestelijke; p. 431 : Hildebrand geeft testamentair aan de Karthuizers van Gent - 1437 dec 26.

Samen met zijn broer Sievert - die vooral in Keulen en Lübeck actief was - associeerde Hildebrand zich vaak in een grote onderneming. Ook met andere familieleden gingen de Veckinchusens vennootschappen aan, o.m. met Johannes Bokel of vander Bokel, een neef van Hildebrand Veckinchusen. Samen met T. Swarte, Buggendal, Hildebrand en Sievert Veckinchusen, maakte hij deel uit van een zelfde vennootschap¹⁰. Hij komt in heel wat transacties voor en verricht betalingen¹¹, int ontvangsten¹² en doet leveringen en/of verkopen.

Een andere grote onderneming was de Venetiaanse Vennootschap ["Venedische Gesellschaft"], die geen uiteindelijk commercieel succes inhield.

Zeer belangrijk was de pelsenhandel omstreeks 1400. Toch bleef het rendement hiervan vaak ver onder de verwachtingen. Zo werd in 1406 een handelsvennootschap opgericht met Heinrich Tyte uit Reval en Woesten uit Dorpat met 100 pond groten als kapitaal. Na zes jaar - in 1412 - bedroegen hun verkopen 673 ponden en hun aankopen 621 ponden. rekening houdend met hun investering, had de onderneming tot een verlies van 48 ponden geleid¹³.

In de twintiger jaren van de vijftiende eeuw was Brugge in commercieel opzicht nog steeds de metropool van de Lage Landen. De meeste handelaars zonden hun goederen vanuit Vlaanderen naar dichte of verre bestemmingen. Vanuit Brugge werd de handel van het huis in hoofdzaak met Danzig en Lübeck gevoerd. De door Lesnikov uitgegeven handelsboeken van Hildebrand Veckinchusen¹⁴ beslaan niet de totaliteit van de voorhanden documentatie. Het gaat hier om twee volumes, die Lesnikov Memoranda of Memorialen noemt. Zij bevatten inschrijvingen voor de jaren 1399 tot 1418 en worden in Reval (Tallinn) bewaard. Andere koopmansboeken, die Lesnikov "Kontobücher" noemt, en die veel ordelijker gesteld zijn dan de "Memoranda" werden ten dele bestudeerd werden door Cl. Nordmann¹⁵, terwijl de briefwisseling van Hildebrand Veckinchusen

10 S. ABRAHAM-THISSE, "La correspondance d'un marchand hanséatique ...", p. 121, noot 3.

11 M.P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher* ..., p. 41

12 M.P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher* ..., 1964, p. 42

13 PH. DOLLINGER, *La Hanse* ..., p. 216.

14 Over deze uitgave schreven R. DELORT in de *Bibliothèque de l'École des chartes*, t. 132, 1974, p. 110-121 en A. VON BRANDT in *Hansische Geschichtsblätter*, t. 93, 1975, p. 100-112 belangrijke recensies.

15 CL. NORDMANN, "Die Veckinchusenschen Handelsbücher. Zur Frage ihrer Edition", *Hansische Geschichtsblätter*, 65-66, 1940-1941.

uitgegeven werd door W. Stieda¹⁶. Terwijl de door Lesnikov uitgegeven handelsboeken betrekking hebben op de periode vóór 1418, beslaat de door Stieda uitgegeven briefwisseling vooral de periode 1417-1426, zodat beide reeksen bronnen elkaar gelukkig aanvullen. Veckinchusen heeft te Brugge¹⁷ vooral relaties met Jacop Van den Walle, met Hannekin van Ryssele en met Jacop Scotelaere.

Aan Van den Walle worden huiden verkocht¹⁸. J. Van den walle treedt op als makelaar en doet betalingen voor Veckinchusen, die via Jacop Van den Walle vanuit Antwerpen geld ontvangt en via dezelfde persoon betalingen doet. Als makelaar heeft Jacob Van den Walle een "dyner", "clerch" met name Allardyn.

De transakties met Van den Walle hebben alle betrekking op pelsen. Jacob Van den Walle leende ook geld aan Veckinchusen¹⁹.

De transacties met Van Ryssele zijn gelijkaardig.

Ook Scotelaere is een makelaar. Transacties via Scotelaere hebben o.m. betrekking op de verkoop van gember en op de pelsenhandel²⁰. Er waren ook contacten met Willem Barvoyt, brouwer, met Hendrik van Staden in de pelsenhandel, met Jan Heldebolle en met Thomas Bonin, die optrad als borg voor wissels getrokken op Venetië. Verder maakte Veckinchusen geld over aan Thomas van den Bussche²¹.

De Brugse en de Antwerpse markt waren, in alle geval bij de verhandelingen van Veckinchusen, in een zekere mate met elkaar verbonden. Zo werden op de jaarmarkt te Brugge pelsen verkocht aan Joris Storm uit Gent, die gedeeltelijk te Brugge en gedeeltelijk te Antwerpen betaald werden²². Een ander voorbeeld van de handelsrelaties tussen Brugge en Antwerpen vinden wij in een niet gedaateerde brief van Wouter van Espemde, waard in "De Gans" op de Koornmarkt te Antwerpen aan Veckinchusen te Brugge gericht : van

16 W. STIEDA, *Hildebrand Veckinchusen. Briefwechsel eines deutschen Kaufmanns im 15. Jahrhundert*. Leipzig, 1921.

17 M. P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher des hansischen Kaufmannes Veckinchusen*, Berlin, Akademie-Verlag, 1973 (Forschungen zur mittelalterlichen Geschichte, Band 19).

18 M. P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher...*, p. 180, 186, 190, 200; 181, 223, 243; 187, 190, 191, 246; 374.

19 M. P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher...*, p. 424 : "It. so hevet my Jacop Van den Walle lent 200 guldene frankesche cronon op Pinxten avent [10 juni 1413] betalt emme 200 cron").

20 M. P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher...*, p. 258; p. 301 : "It. Jacop Scoteler sal hebben van makelardye"; p. 382 : "Dyt ghelt untfench to myr behoyf dey clerch to Jacopes Scoteler"; p. 465 : "It. so hebbe ick up der kameren to Jacopes Schoteler 23 timmer I bote scones werkes, dat my Marsschede antworde" [1415].

21 M. P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher...*, p. 193 : "It. so es my Wyllem Barvoyt dey unse beyr pleghet te brouwen..."; p. 269-270 ; p. 306 ; p. 353 ; p. 427

22 M.P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher...*, p.169.

uit Antwerpen werd een baal fustijn, herkomstig uit Keulen, via de Antwerpse schipper Jan Ruysse naar Brugge gezonden²³.

Uit de handelsverrichtingen van Hildebrands Veckinchusen blijkt hoe belangrijk de jaarmarkten nog steeds waren in het begin van de 15de eeuw. Men verschuift en/of spreidt de betalingen van jaarmarkt tot jaarmarkt²⁴. Dit is o.m. het geval voor Ieper, Mesen en Torhout²⁵. Merkwaardig is het intens gebruik van wisselbrieven, wellicht in de hand gewerkt door de frekwentie en de intensiteit van de handelsverrichtingen. In 1408 trekt Hildebrand in weinig meer dan twee maanden tijd negen wisselbrieven voor een bedrag van 216 ponden groten op zijn broer Sievert, betaalbaar te Hamburg en te Lübeck. Het is zeer waarschijnlijk dat deze praktijk met Brugge in verband moet gebracht worden, omdat blijkt dat de handelaars in het Oosten deze techniek weinig of niet gebruikten²⁶.

Zoals alle handelaren waagde Hildebrand Veckinchusen zich aan speculaties, o.m. in de zeer winstgevende pelsenhandel. Vaak echter moesten de voorraden veel te lang gestockeerd worden en dan bovendien nog met verlies van de hand gedaan worden²⁷. Deze speculaties leidden vaak, mede door de eerder zwakke conjunctuur tussen 1408 en 1418, tot rampzalige resultaten²⁸. Hildebrand lijkt overigens heel wat onvoorzichtiger te zijn geweest dan zijn broer Sievert, die het in Lübeck tot een rijk en gerespecteerd handelaar bracht. Naast de pelsenhandel, speculeerde Hildebrand op het Franse zout. Toen hij in 1420 een stijging van het Franse zout meende te bespeuren, haastte hij zich een bestelling te doen. Als speculant, die daarom nog geen avonturier hoefde te zijn, had Veckinchusen gewoon geprobeerd zijn slag te slaan, maar de speculatie mislukte²⁹. Ook met ladingen vijgen³⁰ en rijst had Veckinchusen geen geluk³¹.

23 G. ASAERT, *De Antwerpse Scheepvaart in de XVe eeuw (1394-1480)*. Brussel (Verhandelingen KAWLSK van België - Klasse der Letteren jg. XXXV, nr. 72), 1973, p. 325.

24 Het is duidelijk dat ook het gebrek aan liquiditeit, aan voldoende hoeveelheid voorhanden zijnde munt, op dat ogenblik mede aanzette tot kredietverlening (zie PH. DOLLINGER, *La Hanse ...*, p. 206 en S. ABRAHAM-THISSE, "La correspondance...", p. 132).

25 M.P. LESNIKOV, *Die Handelsbücher ...*, p. XXV-XXXII ; zie ook p. 455.

26 PH. DOLLINGER, *La Hanse ...*, p. 206.

27 PH. DOLLINGER, *La Hanse ...*, p. 271-272.

28 PH. DOLLINGER, *La Hanse ...*, p. 268.

29 J. FAVIER, *In naam van God en des Gewins. De wording van de zakenman*, Amsterdam, 1990, p. 280.

30 over de vijgenhandel van Hildebrand Veckinchusen, zie W. STIEDA, *Hildebrand Veckinchusen. Briefwechel eines deutschen Kaufmanns im 15. Jahrhundert*, passim.

31 PH. DOLLINGER, *La Hanse ...*, p. 217.

Merkwaardig is aan de andere kant het volledig ontbreken van graanbevoorrading door bemiddeling van de "groep Veckinchusen"³². Hadden de Nederlanden op dat ogenblik nog geen behoefte aan graanbevoorrading uit het Oosten of was een eventuele bevoorrading in handen van andere handelaars en speelde ook dan reeds de Duitse Orde hierin de belangrijke rol die ze later zal spelen?

Zoals het ook veel andere kooplieden overkwam, had Hildebrand geen geluk met geldleningen aan vorstelijke personen : Hildebrand Veckinchusen zag zijn geld niet terug toen hij in 1416 samen met 5 andere Hanzeatische kooplui drieduizend kronen aan Sigismond van Luxemburg leende³³.

Uiteindelijk eindigde het "westers avontuur" van Veckinchusen eerder ongelukkig. Hij werd door schulden geplaagd. In 1422 verbleef hij, waarschijnlijk om te Brugge moeilijkheden te ontlopen, te Antwerpen, maar kon door Jacob Scotelaere met list overhaald worden om naar Brugge terug te keren. Daar aangekomen werd hij prompt gevangen gezet. Lübeck bewoog hemel en aarde om haar onderdaan vrij te krijgen³⁴ maar Hildebrand bleef verschillende jaren gevangen. Uiteindelijk werd hij in 1425 vrijgelaten en vertrok hij naar Lübeck waar hij korte tijd later overleed.

32 M. P. LESNIKOV, "Beiträge zur baltisch-niederländischen Handelsgeschichte am Ausgang des 14. und zu Beginn des 15. Jahrhunderts", *Wissenschaftliche Zeitschrift der Karl-Marx-Universität, Leipzig*, 7. Jg., 1957-1958, p. 613-614 wijst op het in normale omstandigheden prohibatieve karakter van de grote transportkosten.

33 J. FAVIER, *In naam van God en des Gewins. De wording van de zakenman*, Amsterdam, 1990, p. 282.

34 *Hansisches Urkundenbuch. Fünfter Band 1392 bis 1414*, bearbeitet von Karl KUNZE. Leipzig, 1899, p. 254-255 - analyse 457 - Die hansische Alterleute zu Brügge bezeugen ein zu Antwerpen getroffenes Abkommen zwischen dem Brügger Jacob Schoteler und Hildebr. Vockinchusen bezüglich persönlicher Verhandlungen der letzteren mit seinen Gläubigern in Brügge - 1422 sept. 24; p. 260 - analyse 466 - Lübeck an die hansischen Alterleute zu Brügge : bittet um Verwendung für seinen dort verhafteten Mitbürger Hildebr. Vockinchusen - 1422, vor Okt. 20; p. 260-261 - analyse 467 - Hildebrand Vockinchusen an die hansischen Alterleute zu Brügge : beteuert anlässlich seiner Verhaftung sein Lübecker Bürgerrecht und ersucht um Auskunft über den Stand seiner Angelegenheit - [1422] Okt. 20.